

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)»

Рівень вищої освіти	Бакалавр
Освітня програма	Право
Заняття:	IV-V семестр 2020-2021 н.р.
Лекції	2 година на тиждень згідно розкладу
Семінарські	1 година на тиждень згідно розкладу
Кількість кредитів	8
Мова викладання	Українська

Інформація про викладача

Прізвище, ім'я, по батькові	Світличний Олексій Олексійович
Науковий ступінь	Кандидат юридичних наук
Вчене звання	Доцент
Посада	Доцент кафедри публічного права НТУ «Дніпровська політехніка»
Контакти	моб: 050-255-0990
E-mail	svet.alexei.alexeevich@gmail.com
Профайл	https://publiclawntu.com.ua/
Персональна сторінка	ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9024-1478 Researcher ID: F-2571-2019 Google Scholar: https://scholar.google.com/citations?user=JJbtKwUAAAAJ&hl=uk
Консультації	ауд.10/303, 2 години на тиждень (згідно графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри)
Місце	Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», кафедра публічного права, 49005 м. Дніпро, пр. Дмитра Яворницького, 19; 10 корпус, 3 поверх, ауд. 303
Онлайн-консультації	електронна пошта (щоденно, окрім вихідних і святкових днів) svet.alexei.alexeevich@gmail.com

1. Анотація до курсу

Навчальна дисципліна «Кримінальне право (загальна частина)» вивчає основні теоретичні положення сучасної науки кримінального права та практику їх застосування, а також основні закономірності та тенденції розвитку вчень про кримінальне правопорушення та про покарання. Дисципліною передбачається вивчення комплексу кримінально-правових інститутів теорії кримінального права та основних складів злочинів, які передбачені нормами Кримінального кодексу України, постанов Пленуму Верховного Суду України, а також окремих положень актів зарубіжного законодавства.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – формування юриста з ґрунтовним знанням кримінального законодавства, розумінням змісту кримінально-правових понять, вмінням вірно тлумачити положення кримінального закону та застосовувати їх у майбутній практичній діяльності. Також метою вивчення дисципліни є виховання неухильної поваги до закону, дотримання законності у всіх формах правозастосовної діяльності, відповідальності за порушення прав і свобод людини і громадянина в державі.

Завдання курсу:

- є опанування теорії кримінального права, вільна орієнтація у чинному законодавстві, засвоєння змісту кримінально-правових норм та практики їх застосування, вірного тлумачення закону про кримінальну відповідальність та кваліфікації кримінальних правопорушень. Завданням цього курсу є усвідомлення безумовного виконання у майбутній юридичній діяльності законів, виховання у них нетерпимості до будь-яких порушень норм кримінального права, почуття поваги до громадян та їх законних прав і інтересів. Виконання основних задач, що стоять перед навчальною дисципліною «Кримінальне право» досягається за допомогою вивчення навчального матеріалу, який надається під час лекцій, опрацьовується під час самостійної підготовки та закріплюється під час проведення семінарських та практичних занять.

- вивчити основні теоретичні положення сучасної науки кримінального права та практику їх застосування.

- навчити застосовувати норми кримінального права на практиці: аргументувати своє рішення щодо питання кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні кримінальних правопорушень, посилаючись на положення чинного кримінального закону, положення рішень Конституційного Суду України та положення Пленуму Верховного Суду України;

- сприяти розвитку в студентів самостійності мислення, засвоєнню ними спеціальної юридичної лексики і термінології, формуванню їх правової культури.

3. Результати навчання

Відтворювати зміст, демонструючи розуміння з основних професійних та суспільних тем
Демонструвати знання і розуміння щодо визначення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи
Пояснювати природу та зміст основних правових інститутів та процедур національного права

4. Структура курсу

Види та тематика навчальних занять
ЛЕКЦІЇ

<p>Тема 1. Поняття і система кримінального права. Наука кримінального права.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття кримінального права. 2. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. 3. Завдання, функції та принципи кримінального права. 4. Система кримінального права. 5. Кримінальне право і суміжні галузі права. 6. Наука кримінального права.
<p>Тема 2. Кримінальна відповідальність та її підстави</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття кримінальної відповідальності 2. Підстави кримінальної відповідальності
<p>Тема 3. Закон про кримінальну відповідальність</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття закону про кримінальну відповідальність 2. Структура Кримінального кодексу 3. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність
<p>Тема 4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. 2. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі.
<p>Тема 5. Поняття та ознаки кримінального правопорушення у кримінальному праві</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, ознаки та класифікація кримінальних правопорушень у кримінальному праві України. 2. Класифікація кримінальних правопорушень та її критерії. 3. Кримінальний проступок та види злочинів за КК України. 4. Значення ч. 2 ст. 11 КК для поняття кримінального правопорушення.
<p>Тема 6. Склад кримінального правопорушення</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття складу кримінального правопорушення і його значення. 2. Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення, їх зміст, органічна єдність. 3. Види складів кримінального правопорушення. 4. Склад кримінального правопорушення і кваліфікація кримінального правопорушення.
<p>Тема 7. Об'єкт і предмет кримінального правопорушення.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та значення об'єкта кримінального правопорушення. 2. Поняття предмета кримінального правопорушення та його місце в структурі складу кримінального правопорушення. 3. Види об'єктів кримінального правопорушення.
<p>Тема 8. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення. 2. Суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність). 3. Суспільно небезпечні наслідки: поняття, види, значення. 4. Причинний зв'язок між діянням (дією чи бездіяльністю) та суспільно небезпечними наслідками.

5. Місце, час, обстановка, спосіб та засоби вчинення кримінального правопорушення.
Тема 9. Суб'єкт кримінального правопорушення
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і види суб'єктів кримінального правопорушення 2. Поняття неосудності та її критерії 3. Обмежена осудність 4. Відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані сп'яніння
Тема 10. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. 2. Поняття та значення вини. 3. Умисел та його види. 4. Необережність та її види. 5. Змішана форма вини. 6. Мотив та мета кримінального правопорушення. 7. Помилка та її значення для кримінальної відповідальності
Тема 11. Стадії вчинення кримінального правопорушення
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види стадій кримінального правопорушення 2. Закінчене кримінальне правопорушення. 3. Незакінчений кримінальний правопорушення та його види 4. Готування до кримінального правопорушення. 5. Замах на кримінальне правопорушення. 6. Кримінальна відповідальність за незакінчене кримінальне правопорушення. 7. Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні. <p>Відмінність діяльного каяття від добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця.</p>
Тема 12. Співучасть у кримінальному правопорушенні
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні. 2. Види співучасників. 3. Форми співучасті. 4. Кримінальна відповідальність співучасників . 5. Спеціальні питання відповідальності за співучасть у кримінальному правопорушенні.
Тема 13. Множинність кримінальних правопорушень
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та загальна характеристика множинності кримінальних правопорушень 2. Поняття та види одиничного кримінального правопорушення. 3. Сукупність кримінальних правопорушень. 4. Повторність кримінальних правопорушень. 5. Рецидив кримінальних правопорушень. Їх значення для кваліфікації кримінального правопорушення і для призначення покарання
Тема 14. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. 2. Необхідна оборона та її умови правомірності.

3. Підстави і ознаки затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
4. Крайня необхідність.
5. Фізичний або психічний примус
6. Виконання наказу або розпорядження
7. Діяння, пов'язане з ризиком (виправданий ризик)
8. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Тема 15. Звільнення від кримінальної відповідальності

1. Поняття та види звільнення від кримінальної відповідальності
2. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям
3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності

Тема 16. Поняття і мета покарання

1. Поняття покарання
2. Мета покарання

Тема 17. Система та види покарань

1. Система покарань
2. Основні покарання
3. Додаткові покарання
4. Покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові

Тема 18. Призначення покарання

1. Принципи призначення покарання
2. Загальні засади призначення покарання
3. Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання
4. Призначення покарання за наявності обставин, що його пом'якшують
5. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, що вчинене у співучасті
6. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом
7. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень
8. Призначення покарання за сукупністю вироків
9. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення

Тема 19. Звільнення від покарання та його відбування

1. Поняття звільнення від покарання та його види
2. Звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності

3. Звільнення від відбування покарання з випробуванням
Тема 20. Судимість
1. Поняття судимості 2. Погашення судимості 3. Зняття судимості
Тема 21. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування
1. Примусові заходи медичного характеру 2. Примусове лікування
Тема 22. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх
1. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності 2. Види покарань, які застосовуються до неповнолітнього, та особливості їх призначення 3. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування 4. Погашення та зняття судимості
СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ
Поняття і система кримінального права. Наука кримінального права. Кримінальна відповідальність та її підстави.
Закон про кримінальну відповідальність. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі.
Поняття та ознаки кримінального правопорушення у кримінальному праві. Склад кримінального правопорушення
Об'єкт і предмет кримінального правопорушення. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення.
Суб'єкт кримінального правопорушення. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення.
Стадії вчинення кримінального правопорушення. Співучасть у кримінальному правопорушенні.
Множинність кримінальних правопорушень. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.
Звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття і мета покарання.
Система та види покарань. Призначення покарання.
Звільнення від покарання та його відбування. Судимість.
Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Спеціально обладнана проектором аудиторія 10/307 або 10/310 для проведення лекційних та семінарських занять.

Для навчання необхідно мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом.

Студент повинен мати активований акаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) на Office 365.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	Відмінно
75 – 89	Добре
60 – 74	Задовільно
0 – 59	Незадовільно

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та самостійної й індивідуальної робіт складатиме не менше 60 балів.

Засоби діагностики та процедури оцінювання

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ			ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	
навчальне заняття	засоби діагностики	процедури	засоби діагностики	процедури
лекції	контрольні завдання за кожною темою	усне опитування, бліц-опитування, тестування	підсумкове тестування	визначення загальної кількості балів за результатами поточних контролів; підсумкове тестування під час заліку, екзамену
семінарські	контрольні завдання за кожною темою або індивідуальне завдання	усне опитування, оцінювання презентації виступ-презентація, робота в малих групах, реферат/есе; виконання завдань під час самостійної роботи		

6.3. Поточна успішність складається з успішності за оцінки за роботу на семінарських заняттях (оцінюється 6 занять, участь у занятті максимально може принести здобувачу вищої освіти 5 балів). Отримані бали на семінарських заняттях та бали за самостійну роботу (максимально 30 балів) додаються до оцінки з підсумкової (тестової) роботи в кінці семестру (40 балів) та є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимальна кількість балів з курсу навчальної дисципліни складає 100 балів.

Залік, екзамен відбуваються у письмовій формі та складаються з 20 тестових запитань. Правильна відповідь на запитання тесту оцінюється у 5 балів. Загальна оцінка з навчальної дисципліни «Кримінальне право (загальна частина)» визначається за накопичувальною системою, тобто сума всіх балів, отриманих за виконання певного виду робіт студента.

6.4. Критерії оцінювання за роботу на семінарських заняттях: 7 семінарських занять оцінюються максимально у 5 балів кожне, причому:

5 балів – відповідність еталону, наведення прикладів з додаткової літератури, правильна мова викладення матеріалу;

4 бали – відповідність еталону, помилки в граматиці та/або орфографії;

3 бали – зміст відповіді має стосунок до предмету запитання, проте не відповідає еталону, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення;

2-1 бал – наявність текстової відповіді, яка не відповідає еталону, та/або не має стосунку до предмету запитання, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення;

0 балів – відсутність відповіді.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність студентів є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі).

У разі порушення студентом академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика.

Студенти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком студента є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на Office 365.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком студента є робота з дистанційним курсом «Кримінальне право (Загальна частина)» (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно курсу мають надсилатися на університетську корпоративну електронну пошту.

7.3. Політика щодо перескладання.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять.

Для студентів денної форми навчання відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності студент має повідомити викладача або особисто, або через старосту. Якщо студент захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. Студентам, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших студентів, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби). Семінарські заняття не проводяться повторно, ці оцінки неможливо отримати під час консультації. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність або в період епідемій) навчання може відбуватись дистанційно – в онлайн-формі, за графіком, за погодженням з викладачем.

7.5. Бонуси. Студенти, які регулярно відвідували лекції (мають не більше двох пропусків без поважних причин) та мають написаний конспект лекцій, отримують додатково 5 балів до результатів оцінювання до підсумкової оцінки.

7.6. Участь в анкетуванні. Наприкінці вивчення курсу студентам буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Кримінальне право (загальна частина)».

8. Ресурси і література:

Нормативні акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (ст. 58) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст.7) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Рішення Європейського Суду з прав людини щодо України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/9329>
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (ст. 445) // Відомості Верховної ради України. – 2013. - № 9-10. - Ст. 88.
6. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

7. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

Судова практика:

8. Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів...: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 8 жовтня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

9. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

10. Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

11. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту: Постанова Пленуму ВСУ від 23 грудня 2005 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

12. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

13. Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

14. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 8 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

15. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

16. Про судову практику в справах про злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

17. Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. – № 2 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

18. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України

№ 5 від 30 травня 2008 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

19. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України “ ” від 26 квітня 2002 р. № 1 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

Література:

20. Гаухман Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика / Л. Д. Гаухман. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Центр ЮрИнфоР, 2013. – 448 с.

21. Дудоров О. О. Кримінальне право : навч. посіб. / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк. – К. : Ваіте, 2014. – 944 с.

22. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / М. Й. Коржанський. – [Вид. 3-тє доповн. та переробл.]. – К. : Атіка, 2012. – 592 с.

23. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 1. – Луганськ : Елтон-2, 2012. – 780 с.

24. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 2. – Луганськ: Елтон-2, 2012. – 704 с.

25. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / В.І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2015. – 680 с.

26. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / Ю.В. Александров, В. І. Антипов, О. О. Дудоров та ін. ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – Вид. 2-ге переробл., доповн. – К. : Атіка, 2008. – 712 с.

27. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації / В.О. Навроцький. – 2-ге вид. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.

28. Питання кримінального права у рішеннях Конституційного Суду України : навч. посіб., видання друге, доповн. / упорядн.: Л. П. Брич, О. І. Денькович, Л. В. Курило, В. Є. Ясеницький. – Львів : ЛьвДУВС, 2015. – 264 с.